

*Дубасенюк О. А., доктор педагогічних наук, професор,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*
*Вознюк О. В., доктор педагогічних наук, професор,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*
*Марченко Г. В., здобувач PhD,
Житомирський державний університет імені Івана Франка*

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МЕДІАОСВІТИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та впровадження медіаосвіти в Україні на сучасному етапі передбачають цілеспрямовану професійну підготовку майбутніх фахівців до вмілого і безпечного користування медіаресурсами. Тому одним із завдань професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи є формування та розвиток їх медіакомпетентності, умінь працювати з різними джерелами інформації, ефективно застосовувати медіаосвітні онлайн-ресурси для самоосвіти та саморозвитку, у власній професійній діяльності тощо. Відтак, підготовка висококваліфікованих майбутніх учителів початкової школи, що володіють достатнім рівнем медіакомпетентності є сучасною актуальною проблемою державного рівня у контексті вищої педагогічної освіти.

На основі аналізу науково-методичної літератури з'ясовано, що в Україні є певні теоретичні напрацювання у галузі медіаосвіти. Зокрема, теоретико-методологічні засади медіаосвіти були розроблені такими зарубіжними вченими як К. Безелгет, Д. Букінгем, Д. Консидайн, Л. Мастерман, Дж. Поттер, Е. Харт, Р. Хоббс та інші [1; 2].

В Україні проблемі медіаосвіти присвятили свої роботи О. Баришполец, О. Волошенюк, В. Іванов, І. Колеснікова, Л. Кульчинська, Л. Найдьонова, Г. Онкович, Б. Потятинник, Н. Приходькіна та інші [3; 4; 5; 6].

Мета дослідження: визначити та обґрунтувати перспективні напрями розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в університетах України.

Медіа часто вирішально впливають на те, яким ми сприймаємо навколишній світ. Відтак, медіаосвіта в умовах глобалізації та інформатизації суспільства постає одним із провідних напрямів просвіти сучасного покоління. Важливо вже з початкової школи навчати дітей грамотного спілкування з сучасними засобами медіаінформації, формувати вміння виділяти важливу, цінну медіаінформацію і розпізнавати низькосортний інформаційний матеріал, тобто формувати таку необхідну цій віковій групі якість особистості, як медіаграмотність.

Навчання медіаграмотності учнів початкової школи має стати важливим напрямом в освітній політиці нашої держави, оскільки від рівня медіаграмотності сучасних дітей значною

мірою буде залежати майбутнє нашої держави в цілому. Тому необхідне цілеспрямоване навчання медіаграмотності молодших школярів, що відповідно передбачає активну професійну підготовку майбутніх учителів початкових класів.

На думку фахівців НАПН України, пріоритетними напрямками розвитку ефективної системи медіаосвіти в Україні є:

- створення системи шкільної медіаосвіти, що передбачає розроблення психологічно обґрунтованих навчальних програм інтегрованої освіти для молодших класів загальноосвітніх шкіл;

- сприяння поширенню практики інтеграції медіаосвітніх елементів у навчальні програми з різних предметів, упровадження курсу медіакультури з урахуванням профільного навчання;

- активізація гурткової роботи, фото-, відео-, анімаційних студій, інших позакласних форм учнівської творчості медіаосвітнього спрямування;

- розроблення стандартів фахової підготовки медіапедагогів і медіапсихологів для системи освіти, спеціалізованих навчальних курсів для підготовки і перепідготовки фахівців медіаосвітнього профілю на базі вищої педагогічної та психологічної освіти;

- активізація співпраці вищих закладів освіти, які готують фахівців для медіавиробництва і сфери мистецтва;

- проведення міждисциплінарних досліджень з проблем медіаосвіти, налагодження обміну досвідом і кадрового забезпечення викладання спеціальних дисциплін для медіапедагогів;

- організація за участю громадських об'єднань і медіавиробників різних форм позашкільної освіти, включаючи форми для дітей дошкільного віку, батьківської педагогіки, творчих студій для дітей і молоді, дитячі та молодіжні фестивалі, конкурси, проекти місцевого і всеукраїнського рівня для сприяння розвитку медіакультури і підтримки системи медіаосвіти;

- налагодження повноцінного суспільного діалогу з метою оптимізації медіаосвітньої діяльності самих медіа, підвищення психологічної та педагогічної компетентності працівників молодіжних редакцій різних медіа, поліпшення якості дитячих і молодіжних програм [7].

В історичному контексті розвиток медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в університетах України знаходиться на початковому етапі, оскільки перші кроки щодо її упровадження саме для фахової підготовки вчителя початкової школи були здійснені відносно нещодавно. Таким чином, виникає велика кількість перешкод щодо її реалізації в закладах вищої освіти України, а саме: недостатнє упровадження основ медіаграмотності в обов'язкову/вибіркову частину освітньо-кваліфікаційних програм підготовки майбутніх учителів початкової школи в ЗВО; невеликий вибір освітніх проектів щодо підвищення рівня

медіаосвіти в закладах загальної середньої освіти, у той же час обмежене їх спрямування на ЗВО України; потребує більшої підтримки реалізація елементів медіаосвіти в освітньо-науковій сфері зі сторони Міністерства освіти і науки України, упровадження елементів медіаосвіти в освітньо-науковій сфері зі сторони Міністерства освіти і науки України, ініціатива належить іншим інституціям; брак кваліфікованих фахівців у сфері медіаосвіти у педагогічних університетах України; обмежена кількість програмно-методичних матеріалів для професійної підготовки медіакомпетентного майбутнього вчителя початкових класів; вибірковий характер упровадження медіаосвіти в педагогічних університетах України, відсутність системного підходу до реалізації цього напрямку при фаховій підготовці майбутніх учителів початкової школи.

Враховуючи складнощі щодо впровадження основ медіаграмотності в ЗВО на сучасному етапі, вважаємо, що доцільно буде здійснити роботу щодо розвитку медіаосвіти в Україні за декількома напрямами.

По-перше, удосконалити освітньо-кваліфікаційні програми фахової підготовки за спеціальністю 013 Початкова освіта в ЗВО України шляхом обов'язкової інтеграції медіаосвіти до навчальних дисциплін або введенням окремого навчального курсу медіаосвітнього спрямування. При цьому врахуємо, що практичний досвід застосування обох способів для підготовки вчителів початкових класів уже напрацьований у деяких університетах України: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Львівський національний університет імені Івана Франка, Житомирський державний університет імені Івана Франка, Бердянський державний педагогічний університет.

По-друге, забезпечити системність та неперервність вивчення основ медіаграмотності на всіх рівнях освіти: повної загальної середньої освіти, вищої та післядипломної освіти. Тобто не може бути ефективним вивчення медіаосвіти у початкових класах, якщо сформовані навички з медіаграмотності не використовувати та вдосконалювати надалі, зокрема у середній школі, ЗВО та ін.; якщо не здійснювати відповідну кваліфіковану підготовку майбутніх учителів початкової школи в педагогічних університетах у напрямку формування у них певного рівня медіакомпетентності; якщо заздалегідь методично не підготувати вчителів початкової школи на курсах післядипломної освіти.

По-третє, скоординувати діяльність Міністерства освіти і науки України, Національної академії педагогічних наук України з окремими неурядовими організаціями: Академія української преси, Детектор медіа, інституціями: Інститут екології масової комунікації, Лабораторія психології масової комунікації та медіаосвіти за підтримки міжнародних партнерів для цілеспрямованого та оптимального розвитку медіаосвіти в Україні загалом.

По-четверте, проаналізувати передовий педагогічний досвід у сфері медіаосвіти різних країн світу (Велика Британія, Франція, Німеччина, США, Канада, Австралія та ін.) та апробувати їх досягнення в національній системі медіаосвіти України. Розвиток медіаосвіти у США, деяких європейських країнах розпочався ще в 50–70-х роках ХХ ст., тобто у цих країнах система медіаосвіти на сучасному етапі є достатньо сформованою. Тому аналіз особливостей її становлення, проблем, що виникали та шляхи їх вирішення – усе це дає змогу почасти уникнути проблем становлення та ефективно реалізувати цей напрям в Україні.

По-п'яте, створити програмно-методичне забезпечення, що стане основною базою та може бути використаним ЗВО України для освітньо-кваліфікаційної підготовки майбутніх учителів початкової школи у визначеному напрямі.

По-шосте, поступово розширити перелік спеціальностей, що вивчатимуть основи медіаосвіти під час навчання в ЗВО України. Медіаосвіта особливо актуальна для певних спеціальностей: «Журналістика», оскільки фахівці цього напрямку безпосередньої взаємодіють з різними ЗМК та продукують їх; «Дошкільна освіта», «Початкова освіта», «Середня освіта», оскільки вчителі, вихователі навчають дітей взаємодіяти з різними медіазасобами, критично розуміти отриману інформацію, розробляти власні медіатексти тощо. Проте для формування безпечного інформаційного суспільства в Україні доцільно проводити медіаосвітню діяльність для всіх здобувачів освіти, які отримують фахову підготовку в ЗВО України.

Незалежно від обраного ЗВО шляху впровадження основ медіаосвіти для майбутніх учителів початкової школи рекомендуємо викладачам при розробленні програми навчального курсу дотримуватися принципів системності, наступності та цілеспрямованості.

Нині медіаосвіта – провідний напрям ефективного розвитку держави і є невід'ємною складовою частиною освітньо-виховного процесу. Її метою є розвиток здатності кожної людини до самостійного сприймання медіатекстів. Вважаємо, що медіаосвіта повинна стати одним з векторів освітнього процесу у закладах вищої освіти України у процесі фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Таким чином, підготовка сучасного педагога до життя в цілому й професійної діяльності у високорозвиненому інформаційно-комунікаційному середовищі, належить до провідних завдань сучасної вищої освіти. Вважаємо за необхідне у подальших наукових дослідженнях акцентувати увагу на розробці науково-методичного забезпечення для професійної медіапідготовки майбутніх учителів початкової школи в ЗВО України.

Список використаних джерел:

1. Masterman, L. (1985). *Teaching the Media*. London: Comedia publishing Group. 341 p.
2. Potter, W. J. (2001). *Media Literacy*. Thousand Oaks. London : Sage Publication. 423 p.
3. Барішполець, О. (2014). *Український словник медіакультури*. Київ: Міленіум. 196 с.

4. Баришполець, О., Найдьонова, Л., Мироненко, Г., Голубева, О., ... Різун, В. (2009). Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід. Л. Найдьонова, О. Баришполець. (ред.). Київ: Міленіум. 440 с.
5. Іванов, В., Волошенюк, О. (2012). Медіаосвіта та медіаграмотність. В. Різун (ред.). Київ: Центр вільної преси. 352 с.
6. Приходькіна, Н. (2020). Медіаосвіта у шкільництві англomовних країн: монографія. Київ; Тернопіль: Крок. 412 с.
7. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. (2016). Вилучено з https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontsepsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/